

تحصیل اختیاری، ترک اجباری

مشکلات اقتصادی باعث شده است آمار بازماندگان از تحصیل در استان افزایش یابد

آرزو جاودانی

پدیده «ترک تحصیل» هرچند اندک ومقطعی، به دلیل پیامدهای بلندمدت فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی که دارد، معضلی چندوجهی و گریبان گیر نظام تعلیم وتربیت رسمی است که سربرآوردن ویروس کرونا وتبعاتش براین مشکل افزوده است. پدیده گریز از فراگیری آموزش های رسمی یا ترک تحصیل که این روزها به دلیل محدودیت های ناشی از شیوع کرونا افزایش یافته است، متأثر از عامل های بنیانی مانند شخصیت دانش آموز، رویکردوالدین، سبک زندگی، اقتصادخانوار، وضعیت کمی و کیفی مدارس ومحیط اجتماعی است. «ترک تحصیل» به معنای کناره گیری نابهنگام دانش آموزان از مدرسه وبرنامه رسمی تعلیم وتربیت، پیش از اتمام یک دوره تحصیلی ودرنتیجه ناتوانی از ادامه فراگیری دانش است که دربطن خود، زمینه ساز پیامدها وآسیب های اجتماعی است. افزایش بی سواد ی رامی توان کمترین پیامدآسیب زای ترک تحصیل قلمداد کرد که خودزاینده بسیاری ازانحرافات فردی وگروهی و کژروی های رفتاری در جامعه است. ترک تحصیل روندی است که به مرور زمان شکل می گیرد و تنها ناشی از ضعف تحصیلی دانش آموزان نیست، بلکه بیشتر، از مشکلات اجتماعی و تحصیلی در مدارس ناشی می شود و عواملی چون ضعف امکانات خانواده ها، مدارس و جوامع براین مشکلات می افزاید. در این میان شیوع کرونا وعواقب ناشی از آن نیزبر انبوه عوامل مؤثر در ترک تحصیل افزوده وبازار معضل ترک تحصیل راداغ تراز گذشته کرد. در این میان خراسان رضوی با حدود ۶.۵ میلیون نفر جمعیت که افزون بر یک میلیون و ۵۰۰ هزار نفر آن هادانش آموز هستند، یکی از حوزه های جغرافیایی عمده کشور به عنوان الگودر تجربه های آموزشی وتعلیم وتربیت در زمینه های مختلف است. در این پرونده بامدیرکل آموزش وپرورش، معاون آموزش متوسطه اداره کل آموزش وپرورش خراسان رضوی واستاد جامعه شناسی دانشگاه فردوسی مشهد، هم کلام شدیم واین آسیب اجتماعی را ریشه یابی کردیم.

● **اهمیت بازگشت تک تک دانش آموزان به کلاس درس**
مدیرکل آموزش وپرورش خراسان رضوی گفت: امسال به دانش آموزان بازمانده از تحصیل در استان بسیار توجه شد ودرخصوص وضعیت آن ها برنامه ریزی گسترده صورت گرفت وهمچنان برای شناسایی وبازگشت آنان به کلاس درس اقدام وپیگیری می کنیم.

سید امیر شوشتری بیان کرد: در خراسان رضوی دانش آموزان بسیاری داریم، دانش آموزان اتباع نیز هستند که همین امر، نرخ ترک تحصیل

را هر سال باافزایش مواجه می کند.

وی با بیان اینکه در ایام شیوع ویروس کرونا، شاهد افزایش ترک تحصیل ازسوی دانش آموزان بودیم که عوامل اقتصادی

دراین زمینه حرف اول رامی زد، ادامه داد:

درکنار نیاز معیشتی خانوار، هزینه های مورد نیاز به منظور تأمین تجهیزات الکترونیکی برای شرکت درآموزش مجازی وفشار مضاعف بر اقتصاد خانوار، دوری از تحصیل، ساده ترین انتخاب بود که متأسفانه دربرخی خانواده ها رخ داد.

مدیرکل آموزش وپرورش خراسان رضوی تأکید کرد: بازگشت حتی یک دانش آموز بازمانده از تحصیل به کلاس درس برای ما مهم است وبه بازگشت تک تک آن ها اهمیت می دهیم. مها جرت، فاعلیات

در حوزه اقتصادی و کار، ازدواج و... مهم ترین عوامل است، اما برای ادامه تحصیل هر دانش آموز اهمیت قائلیم ودراین راستا تلاش می کنیم.

وی تشکیل ستاد پوشش تحصیلی در استان راراهاکار مؤثری برای برنامه ریزی به منظور شناسایی وبازگشت به تحصیل دانش آموزان این گروه دانست. شوشتری گفت: در این راستا، شاخه های شهرستانی ستاد نیز تشکیل شد وهمکاری اعضای شورای آموزش وپرورش وبه ویژه فرمانداران برای شناسایی وجذب دانش آموزان بازمانده از تحصیل مورد توجه قرار گرفت.

او بابیان اینکه کم ملی دانش آموز، فاکتور بسیار مهمی است که ثبت احوال می تواند آن را اعلام وبه شناسایی وی کمک کند، گفت: باین روش، امکان تماس بابسیاری از خانواده های دانش آموزان ممکن شد ودر جریان پیگیری ها اغلب خانواده ها ازتحصیل دوباره فرزندانشان استقبال کردند.

مدیرکل آموزش وپرورش خراسان رضوی با اشاره به اینکه مسائل اقتصادی نقش اصلی در ترک تحصیل دانش آموزان داشته است، افزود: درنظرگرفتن مشوق هایی از جمله پرداخت پول بیمه و کتاب برای خانواده هایی که دچار مشکلات اقتصادی هستند، درشورای آموزش وپرورش مدنظر است.

● **آفت نظام تعلیم وتربیت**

معاون آموزش متوسطه اداره کل آموزش وپرورش خراسان رضوی نیز بابیان اینکه اصلاح بازمانده ازتحصیل در قالب یکی از شاخص های مهم تحت عنوان پوشش

تحصیلی بررسی می شود ومورد توجه است، افزود: این

پدیده از شاخصه های مهم در پروژه مهر امسال است وبه دنبال بازگرداندن دانش آموزان به کلاس ومدرسه درسطح استان هستیم.

محمود رضایی در توضیح اصطلاح «بازمانده از تحصیل، گفت: اینکه دانش آموزی به هردلیلی نتواند در سال تحصیلی از یک پایه به پایه دیگر به عنوان مثال از پایه ششم به هفتم یا نهم به دهم برود، در گروه دانش آموز بازمانده از تحصیل شناخته می شود. بنابراین دراین راستا نرخ گذر دانش آموزان در هر پایه ومقطع دارای اهمیت فراوان و جزو شاخصه های اعلامی مورد تأکید وزارت آموزش وپرورش است.

کودکان کار، مشکلات رفت وآمد، مسائل فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی، از جمله عواملی است که بنا به گفته رضایی، زمینه ترک تحصیل دانش آموزان رافراهم می کند. اما نکته مثبتی که در استان خراسان رضوی وجود دارد، پوشش تحصیلی خانواده ها از دانش آموزان ابتدایی است. معاون آموزش متوسطه اداره کل آموزش وپرورش خراسان رضوی دراین باره بیان کرد: در استان، خانواده ها درمقطع ابتدایی، زمینه حضور فرزندان شان به مدارس راهمیا می کنند ومشوق آن ها هستند تافرزندان ازتحصیل باز نماند ولی این انگیزه به مرور کاهش پیدامی کند، به طوری که درمقطع متوسطه بعضی از خانواده ها اصالتا تمایلی ندارند فرزندان شان ادامه تحصیل بدهند.

● **حالات مسائل اقتصادی، انگیزه ترک تحصیل**
«دو سال ابتدایی شیوع ویروس کرونا بسیاری از دانش آموزان به سمت فعالیت اقتصادی رفتند وازتحصیل بازماندند»، این جمله رارضایی عنوان کرد و گفت: کرونا باعث شد اقتصاد خانواده ها دچار بحران شود. بعضی از دانش آموزان برای کمک به اقتصاد خانواده وارد مشاغل مختلف شدند وبا به دست آوردن پول، شیرینی آن زیر زبانشان ماند وکم کم کار رابر درس ترجیح دادند. درچنین فضایی، اگر بعضی از خانواده ها به تحصیل فرزندان شان توجهی نداشته باشند، گذراندن دوره عمومی تحصیل یعنی کسب مدرک دیپلم راتاب

نمی آورند وهمین موضوع موجب می شود ترک تحصیل، انتخاب این خانواده ها وفرزندان آن ها باشد که به هیچ وجه خوشایند نیست. بی توجهی به پدیده ترک تحصیل به مرور زمان در شاخص های توسعه نرخ باسواد ی نیز اثرگذار است که به مرور موجب افزایش تعداد افراد بی سواد یا کم سواد در سنین بزرگ سالی در جامعه می شود.

رضای گفت: ترک تحصیل دانش آموزان در خراسان رضوی در سال های گذشته در مقایسه با استان های دیگر، زیاد نبود اما روند آن در سال های اخیر به ویژه ایام کرونا متفاوت شد و علت آن هم، شرایطی مانند

جمعیت زیاد وپراکنده در استان، افزایش دانش آموزان اتباع خارجی، شرایط اقتصادی و... بوده که موجب افزایش نرخ ترک تحصیل شده است.

وی با اشاره به اینکه نگاه همدلانه و تعاملی همه دستگاه های مرتبط می تواند به مرور موجب هدایت کشتی تعلیم وتربیت به سمت کاهش تعداد بازماندگان از تحصیل در استان باشد، گفت: استانداری، فرمانداری ها، بخشداری ها، شوراهای اسلامی شهر وروستا، دهیاری، نیروهای مقاومت بسیج، ثبت احوال، جامعه روحانیت، مساجد وشهرداری ها و... نقش بزرگ ومؤثری در این همراهی وهمدلی باآموزش وپرورش دارند.

● **ازدواج پایان راه تحصیل نیست**

رضایی با بیان اینکه در کنار عوامل اقتصادی در ترک تحصیل، ازدواج دختران دانش آموزان ازعوامل مهم ترک تحصیل آنان است، گفت: راه تحصیل برای دانش آموز دختری که به هر دلیلی ازدواج کرده است، بسته نیست ودر آیین نامه آموزشی، ادامه تحصیل برای این دانش آموز ممکن است. این دانش آموزان می توانند با سه روش تحصیل غیر حضوری (در خانه درس بخوانند ودر امتحانات شرکت کنند)، تحصیل ازراه دور یا ادامه تحصیل در مدارس ویژه بزرگ سالان به تحصیل خود ادامه دهند. البته باید توجه کرد که دانش آموزان دختر بیشتر در مقطع متوسطه ازدواج می کنند وازدواج در سنین کمتر، بسیار اندک وانگشت شمار است.

● **۵۰هزار دانش آموز بازمانده ازتحصیل**

رئیس پروژه مهر آموزش وپرورش خراسان رضوی بابیان اینکه احصای آمار دقیق دانش آموزان ترک تحصیل کرده بسیار سخت است، ادامه داد: بررسی ها نشان می دهد در ایام شیوع کرونا شاهد ترک تحصیل ۵۵رصد ازدانش آموزان استان معادل ۵۰هزار نفر بوده ایم. وی افزود: بااقدامات جهادی انجام گرفته دراین زمینه، حدود ۱۸ هزار دانش آموز در استان در هر سه مقطع، به تحصیل بازگشته اند واین شمار همچنان روبه افزایش است.

رضایی این موفقیت را حاصل تلاش کمیته پوشش تحصیلی در استان و همکاری دستگاه های مؤثر دراین زمینه دانست وتأکید کرد: شناسایی وبازگشت دانش آموزان به تحصیل، مهلت وتاریخ نمی شناسد وهر روز برای این مهم تلاش می کنیم.

او با بیان اینکه نمی توان دستگاه وبخش مشخصی رامقصر ترک تحصیل دانش آموزان شناخت، زیرا فاکتورهای متعددی در این پدیده دخیل هستند، گفت: معتقدم اگر فرایندهای دخیل در امر آموزش وپرورش همسوشوند، درکنار درنظرگرفتن مشوق های بیشتر برای ادامه تحصیل دانش آموز، در جلوگیری از ترک تحصیل

دانش آموزان بسیار موفق خواهیم بود. در این میان آنچه در مرحله اول دارای اهمیت است، نقش خانواده به عنوان خانه اول فرزند برای تحصیل است، بنابراین والدین باید به امر تحصیل اهتمام جدی داشته باشند واجازه ترک تحصیل رابه فرزندان ندهند.

● **بیشترین شمار ترک تحصیل کنندگان، مربوط به متوسطه**

دوم

رضایی با بیان اینکه در بین سه مقطع تحصیلی، بیشترین دانش آموزان ازدوره متوسطه دوم ترک تحصیل کرده اند، افزود: در این دوره بیشتر دانش آموزان به دنبال کار وفعالیت اقتصادی می روند وهمین امر عامل مهم ترک تحصیل می شود.

رئیس پروژه مهر آموزش وپرورش خراسان رضوی با اشاره به اینکه بیشترین ترک تحصیل در شهرستان هایی مشاهده می شود که از نظر اقتصادی ومشکلات بیکاری دچار معضل هستند، افزود: همچنین در مناطق مرزی و کم برخوردار، شاهد بیشترین میزان ترک تحصیل هستیم.

رضایی افزود: در شهرهای بزرگ، اگرچه تعداد دانش آموزان بیشتر و به تبع آن، چالش ها بیشتر است، به دلیل دسترسی بیشتر به مدرسه، این پدیده کمتر

از شهرستان های دیگر مشاهده می شود. او با بیان اینکه خراسان رضوی در زمینه پوشش تحصیلی رتبه ای بین ۲۶ و ۲۷ را داراست، ادامه داد: این رتبه با افزایش بازگشت به تحصیل دانش آموزان وافزایش پوشش تحصیلی قطعاً بهبود می یابد.

وی با اشاره به اینکه نرخ گذر از دوره ابتدایی به متوسطه اول در سال تحصیلی گذشته در استان ۹۲،۷۷ درصد بود که این رقم در کشور ۹۴،۴۵ است، گفت: نرخ گذر از متوسطه اول به دوم نیز در استان ۸۳،۸۵ است که این رقم در کشور به صورت میانگین ۸۹،۴ است. نرخ پوشش تحصیلی دوره متوسطه اول در کشور ۹۱،۱۷ ودر خراسان رضوی این رقم ۸۹،۳۳ است.

نرخ پوشش تحصیلی درمقطع متوسطه دوم که بیشترین آمار ترک تحصیل رادرا ن شاهدیم، در کشور ۸۰،۳۸ ودر خراسان رضوی ۷۳،۹۹ است. معاون آموزش وپرورش خراسان رضوی گفت: به بیان دیگر، نرخ پوشش تحصیلی گروه سنی ۱۲ تا ۱۴ سال یاهمان متوسطه اول در این استان ۹۴ درصد است که از رقم کشوری ۹۴،۹۸ پایین تر هستیم.

وی افزود: همچنین در پوشش تحصیلی گروه ۱۵ تا ۱۷ سال یاهمان متوسطه دوم، نرخ خراسان رضوی ۷۸،۷۱ درصد است، در حالی که با تفاوت بسیار زیادی این رقم در کشور ۸۴،۵۲ درصد است که نشان از یابودن میزان ترک تحصیل در این مقطع در استان ما دارد.

بسیار مهم است که در کنترل این پدیده نقش مؤثری دارد.

● **ازدواج در مناطق روستایی**

تأثیر ازدواج در ترک تحصیل بیشتر در مناطق روستایی پررنگ است اما همین که شاهد اندک بودن شمار دانش آموزان پسر در دبیرستان ها نسبت به دختران هستیم، نشان از ترک تحصیل بیشتر آنان دارد.

وی می گوید: بررسی ها نشان می دهد که سهم دانشجویان دختر در دانشگاه ها بیشتر از ۷۰ درصد است، آنچه نگران کننده است، ترک تحصیل پسران در دوران متوسطه وبعد از آن است. متأسفانه طی دودهه اخیر ترک تحصیل، یکی از چالش های مهم نظام آموزشی کشور بوده است.

بمب ساعتی

یکی از ابتدایی ترین ودر عین حال اساسی ترین حقوق هر انسان به ویژه در دهه اول زندگی، حق تعلیم وتربیت یاآموزش ویادگیری است. شاید در نگاه اول باتوجه به رشد روز افزون جوامع بشری وتوسعه نظام های ارتباطی واطلاعاتی، عده ای گمان کنند این موضوع سال ها پیش در ایران وجهان حل شده اما واقعیت چیز دیگری است.

متأسفانه علی رغم همه کوشش هایی که در این راستا شده است، کماکان تعداد زیادی از کودکان به دلیل بعضی از موانع فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و... در سراسر جهان ازتحصیل بازمانده اند.

این موضوع در جوامع روستایی، نقاط عشایری، حاشیه شهرها، استان های مرزی ونقاط دور افتاده از مرکز وبین دختران، بیشتر است که از عمده دلایل آن می توان به مواردی همچون ازدواج زودهنگام واجباری، تعصبات قومی وفرهنگی، استفاده از نیروی کار کودک، مخالفت والدین با ادامه تحصیل فرزندان، فقر مالی و... اشاره کرد.

● **کرونا وترک تحصیل**

متأسفانه در سال های گذشته، بحران کرونا بر این مسئله دامن زد وآمار آن را به شدت افزایش داد. در برخی یادداشت های تعلیم وتربیت وجامعه شناسی، «کودک بازمانده ازتحصیل» راهمچون «بمب ساعتی» تعبیر می کنند که هر آن امکان دارد در جایی منفجر شود وآسیب هایی پدید آورد. امروز دیگر تحصیل امری مستحب نیست، بلکه واجبی مؤکد برای زندگی اجتماعی وایزاری جدی برای حضور در جامعه محسوب می شود.

هر چند بنا به مصوبه مجلس وطبق قانون حمایت از حقوق کودکان ونوجوانان، آموزش وپرورش وظیفه دارد دانش آموزانی را که درمرض آسیب هستند، باآموزش به معلمان و مربیان، هدایت، رهبری، نظارت وشناسایی کند ودر ادامه، آن ها را به دستگاه هایی مانند قوه قضائیه، بهزیستی، پلیس و... معرفی کند، بدون شک این مهم تنها توسط آموزش وپرورش تحقق نخواهد یافت ونیازمند حمایت وهمکاری همه سازمان های ذی ربط وحتی گروه های عام المنفعه ومردم نهاد است.

● **یک کودک بازمانده ازتحصیل هم زیاد است**

آموزش و پرورش پیش نیاز جدی زندگی در جوامع امروزی است؛ بر همین اساس حتی یک کودک بازمانده ازتحصیل هم زیاد است. بدون شک بازگشت کودکان بازمانده ازتحصیل به مدرسه هم سبب کاهش آسیب های اجتماعی می شود وهم زمینه ساز توسعه کشور خواهد بود. باتوجه به اینکه دلایل بازماندن کودکان ازتحصیل متفاوت است، باید در ابتدا به شناسایی مانع تحصیل پرداخت، سپس باتوجه به آن راهکار اساسی جست وجو کرد. برای مثال اگر علت فقر یا معلولیت باشد، مؤسسات ونهادهای خیریه ومردم نهاد همچون تعاون روستایی و کمیته امداد، آن ها راتحت پوشش قرار دهند، اگر کوتاهی خانواده هاست، نیازمند اقدامات فرهنگی وحتی قانونی است. در صورت دوری از مدرسه نیز آموزش وپرورش باید سرویس مناسب پیش بینی کند. شناسایی، جذب وهدایت تحصیلی دانش آموزان بازمانده ازتحصیل، وظیفه جدی همه نهادهای مربوط همچون ثبت احوال، بهزیستی، صداوسیما، کمیته امداد، شهرداری، دانشگاه علوم پزشکی و دادگستری است که قطعاً با مشارکت های مردمی، این موضوع به نحو شایسته ای حل وفصل خواهد شد.

افکار ت را به اشتراک بگذار

تا آینده را ترسیم کنیم

راه های ارتباطی

۰۰۳۰۰۷۲۸۹

۰۵-۳۷۲۸۸۸۸۱

جاودانی ترک تحصیل دانش آموزان یکی از مضلاتی است که می توان آن را فتنی بزرگ برای ساختار جامعه دانست؛ زیرا

بازخورد نظام آموزشی در زمینه اشتغال برای پسران منفی است؛ به همین دلیل پسران به سمت فعالیت اقتصادی و اشتغال می روند که ترک تحصیل را به همراه دارد

● **اقتصاد و اشتغال، عامل ترک تحصیل پسران**

غلامرضا حسنی، استاد جامعه شناسی دانشگاه فردوسی مشهد، پدیده ترک تحصیل رادر میان پسران نسبت به دختران بیشتر می داند ودر این زمینه بیان

استاد جامعه شناسی دانشگاه فردوسی مشهد در گفت وگو با شهرآرا بیان کرد

عملکرد ضعیف نظام آموزشی برای اشتغال زایی دانش آموزان

می کند: علت این وضعیت آن است که بازخورد نظام آموزشی در زمینه اشتغال برای پسران منفی است، به همین دلیل پسران به سمت فعالیت اقتصادی و اشتغال

می روند که ترک تحصیل را به همراه دارد. استاد یارد دانشگاه فردوسی مشهد، علل ترک تحصیل در مناطق محروم رافقر مالی بیان می کند ودر ادامه می گوید: در کشور ما تحصیل هزینه بر است، حتی تحصیل در مدارس دولتی برای خانواده ها بار مالی بسیاری به همراه دارد وهمین زمینه ترک تحصیل بسیاری از دانش آموزان رافراهم می کند.

وی با بیان اینکه ترک تحصیل پسران موجب افزایش نسبت دختران به پسران در دبیرستان ونیز دانشگاه ها شده است، می افزاید: جایگاه پسران در خانواده، تابع وضعیت اشتغال وبازخورد درآمد آن هاست؛ بنابراین حرفه آموزشی و اشتغال به کار در اولویت آنان قرار می گیرد، حال آنکه

در دوران تحصیل، اساسا آموزش مهارتی وجود ندارد.

● **ساختار آموزشی اصلاح شود**

این محقق واستاد دانشگاه، اصلاح ساختار آموزشی